

Impact van het coronavirus (COVID-19) op het sociale welzijn van Gelderlanders

In opdracht van Provincie Gelderland

Onderzoek door Kieskompas in opdracht van provincie Gelderland
André Krouwel, Jeroen van Lindert, Tom Etienne, Kyra Bos

Inhoudsopgave

- **Over Kieskompas** **3**
- **Over het onderzoek** **3**
  - Onderzoeksopzet 3
  - Respondenten: het Gelderland-panel 3
- **Samenvatting** **4**
- **Resultaten** **5**
  - *Gezondheid en risico inschatting* *5*
  - *Vertrouwen in en naleving van maatregelen* *6*
    - Social distancing 6
    - Naleving nieuwe gedragsadviezen 7
    - Redenen om het huis te verlaten 8
  - *Sociale en psychologische impact van het coronavirus* *9*
    - Sociale impact 9
    - Psychologische impact 10
    - Negatieve gevolgen 12
    - Positieve gevolgen 13
  - *Werk en inkomen* *13*
  - *Informatie en vertrouwen* *14*
    - Informatiebronnen 14
    - Vertrouwen in media 15
    - Vertrouwen in (overheids-)instellingen 15

Over Kieskompas

Bij Kieskompas brengen we politieke opinies en maatschappelijke trends in beeld. Dat doen we via gericht panelonderzoek en met behulp van online tools en events. Zo helpen we wetenschappelijk en onafhankelijk onderzoek een stapje vooruit. Het onderzoeksinstituut Kieskompas wordt dan ook gevormd door een groep betrokken en enthousiaste wetenschappers die betrouwbare informatie leveren aan kiezers en besluitvormers.

Over het onderzoek

De uitbraak van het coronavirus heeft grote impact op ons dagelijkse leven. School, werk, sport, familie; alles loopt op dit moment even voor iedereen anders. De Provincie Gelderland heeft Kieskompas gevraagd om onderzoek te doen naar de impact van het coronavirus (COVID-19) op het sociale welzijn van de Gelderlanders (welbevinden). De uitkomsten zullen de Provincie Gelderland helpen mee te denken over de impact van deze crisis op het persoonlijke leven van de Gelderlanders en worden gebruikt om Gelderland zo goed mogelijk door deze periode te helpen.

Onderzoeksopzet

Kieskompas zal het Gelderland-panel minimaal één keer per maand benaderen om aan onderzoek (in relatie tot het coronavirus) deel te nemen. De meeste vragen gaan over werk, wonen, zorg en eenzaamheid. Dit onderzoek heeft als doel om de sociaal maatschappelijke impact van het coronavirus op de Gelderlanders beter in kaart te brengen.

Respondenten: het Gelderland-panel

Het onderzoek is vrijdagmiddag 10 april onder het gestratificeerde Gelderland-panel (6562 mensen) verspreid en via regionale media (Omroep Gelderland en De Gelderlander) uitgezet via een anonieme link. Dinsdagochtend 14 april hadden 5.024 mensen het onderzoek volledig ingevuld, waarvan 3.697 mensen uit het Gelderlandpanel (antwoordratio van 56,3%) en 1.327 mensen via de anonieme link. Van de 5.024 mensen die het onderzoek invulden, gaven 4.786 mensen aan in Gelderland te wonen.

De resultaten van dit onderzoek zijn gewogen naar geslacht, leeftijd, opleiding, etniciteit en stemgedrag om de data ten aanzien van deze kenmerken representatief te maken voor de provincie Gelderland. Gewichten hoger dan het 99,5e percentiel zijn getrimd. Om respondenten een gewicht toe te kennen, moet hun leeftijd, geslacht, migratie-achtergrond, opleiding en het stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen bekend zijn, hetgeen 4.515 Gelderlanders met ons deelden.

Samenvatting

De maatregelen hebben voor veel Gelderlanders grote **impact op het sociale en psychische welzijn,** maar voor sommige groepen wegen de maatregelen extra zwaar (vooral voor jongeren, ZZP'ers en *praktisch geschoolden*). Ongeveer drie op de tien Gelderlanders heeft het gevoel sinds de corona-uitbraak niets meer te hebben om naar uit te kijken. Dit gevoel is het sterkst onder jongeren (18-24 jaar), waarvan zo'n 55% aangeeft niets meer te hebben om naar uit te kijken (ten opzichte van 22% onder 65-plussers). Ondanks dat ouderen (65+) het coronavirus het meest bedreigend voor de eigen gezondheid ervaren, rapporteren ze het minst vaak over toegenomen stress, gemis van sociaal contact, of een negatief vooruitzicht. Hier tegenover zien we dat jongeren het virus het minst bedreigend achten voor hun gezondheid, maar de maatregelen lijken juist een grotere psychologische impact op de jongste generatie te hebben. Ook zien we dat Gelderlanders die in de regio Arnhem en Nijmegen, Achterhoek of Veluwe wonen meer behoefte aan alternatieve ontmoetingsplekken lijken te hebben dan Gelderlanders in Zuidwest-Gelderland. In de volgende rapportage zal dieper worden ingegaan op regionale verschillen in Gelderland.

Meer dan een vijfde van de Gelderlanders die in dienstverband werkt is in zekere mate **bang om op korte termijn zijn/haar baan te verliezen**. Onder werkzoekenden is die angst nog groter: bijna twee op drie werkzoekenden is bang om op korte termijn geen baan te kunnen vinden. Ook bij ondernemers leeft de angst dat hun bedrijf op korte termijn failliet zou kunnen gaan. Slechts vier op de tien zelfstandigen met personeel is daar helemaal niet bang voor. Bijna drie op de tien zelfstandigen zonder personeel zegt zijn/haar inkomen al grotendeels verloren te hebben en bijna vier op tien is in zekere mate bang voor inkomstenderving.

Er is vrij breed begrip en steun voor de overheidsmaatregelen. Bijna 7 op de 10 Gelderlanders noemt de maatregelen van de Nederlandse overheid gepast. Eén op de zes Gelderlanders vindt de maatregelen in bepaalde mate te extreem, maar tegelijkertijd vindt net zo'n grote groep Gelderlanders de maatregelen tot op zekere hoogte onvoldoende. Een grote meerderheid van de Gelderlanders zegt zich aan **de gedragsadviezen van de regering** te houden: de meeste Gelderlanders blijven zoveel mogelijk thuis (83%), vermijden fysiek contact (89%) en houden zich streng aan de anderhalve meter afstand (82%). Mensen met een *praktische opleiding* zeggen de gedragsadviezen iets minder streng op te volgen: met name het vermijden van fysiek contact wordt minder gedaan door *praktisch geschoolden* dan door *theoretisch geschoolden.* Uiteraard kan dit verband houden met de beroepssector waarin men actief is. Er schuilen ook enkele risico's. Terwijl jongeren zich over het algemeen goed aan de gedragsadviezen zeggen te houden, wordt het streng bewaken van de anderhalve-meter-grens door slechts 55% van de jongeren streng opgevolgd. Dit zou verklaard kunnen worden doordat meer dan de helft van de jongeren het coronavirus (helemaal) niet zo bedreigend voor de eigen gezondheid vindt.

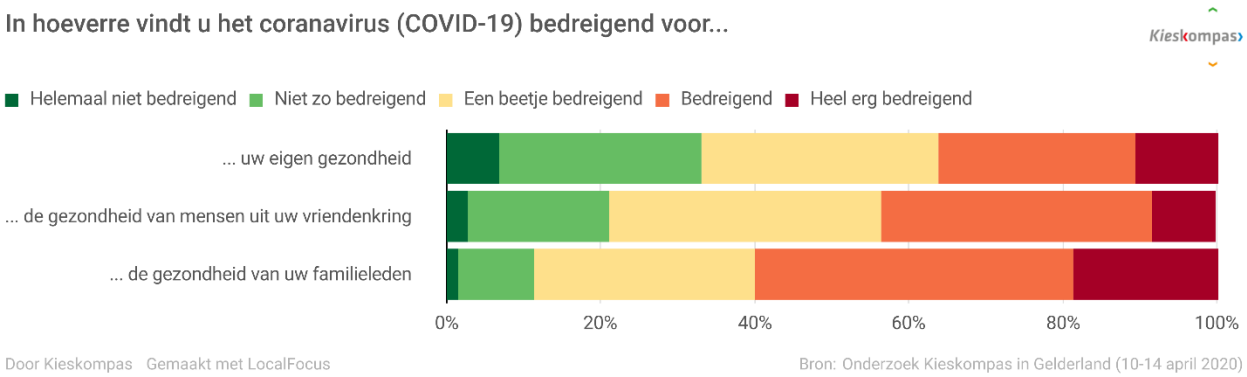
Nieuwssites en -apps worden door Gelderlanders het meest gebruikt om **informatie over het Coronavirus** te vergaren. Een meerderheid van de Gelderlanders heeft vertrouwen in de traditionele media (kranten, radio en tv) en in overheidsorganen. Wel zien we dat onder *praktisch geschoolden* dit vertrouwen lager ligt dan bij *theoretisch geschoolden*.

Ten slotte zien we ook **bemoedigende signalen**. Bijna zeven op de tien Gelderlanders ziet als gevolg van de corona-crisis veel nieuwe initiatieven ontstaan en bijna 60% van de Gelderlanders merkt dat mensen in zijn/haar buurt elkaar helpen als dat nodig is.

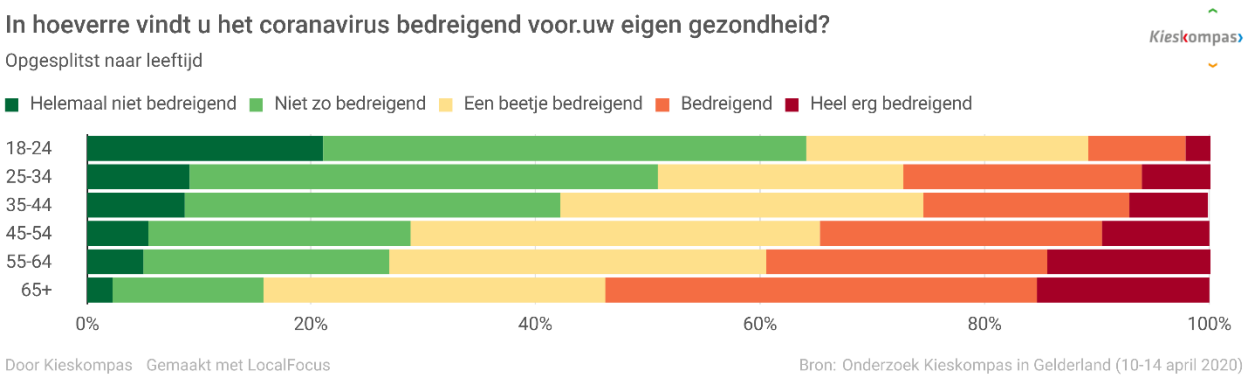
Resultaten

Gezondheid en risico inschatting

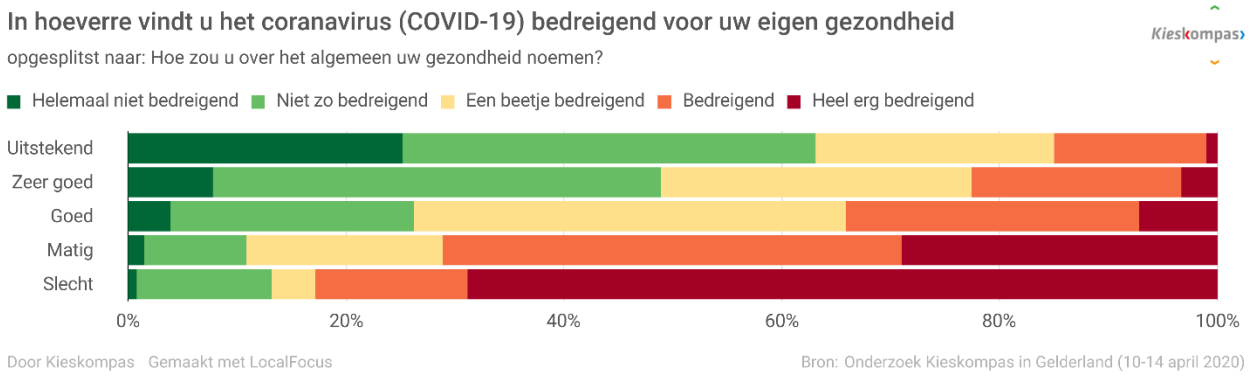
Een groot deel van de Gelderlanders vindt het coronavirus (in meer of mindere mate) **bedreigend voor de eigen gezondheid en die van vrienden en/of familie**. Het valt daarbij op dat het coronavirus bedreigender wordt gevonden voor de gezondheid van vrienden of familie, dan voor de eigen gezondheid. Zo vindt ongeveer één op de drie Gelderlanders (33,1%) het coronavirus (helemaal) niet bedreigend voor de eigen gezondheid, terwijl ongeveer één op de tien Gelderlanders (11,4%) het coronavirus (helemaal) niet bedreigend voor familieleden vindt.

We zien **grote verschillen tussen leeftijdsgroepen**. Zo vindt een ruime meerderheid (64,1%) van de 18-24-jarigen het coronavirus (helemaal) niet bedreigend voor de eigen gezondheid, terwijl dit voor Gelderlanders van 65 jaar en ouder 15,7% is. We zien overigens ook dat jongeren zich minder aan de anderhalve meter-grens houden.

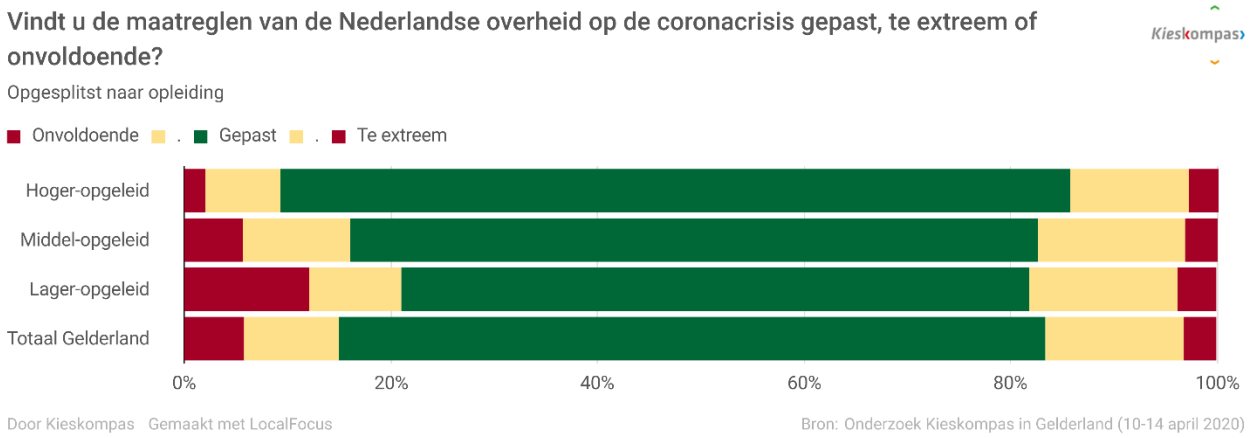
Vooral **gezonde mensen ervaren het coronavirus als minder bedreigend**. Gelderlanders die hun gezondheid in het algemeen als *slecht* of *matig* beoordelen zien het coronavirus vaker als (heel erg) bedreigend (respectievelijk 82.8% en 71.2%), dan Gelderlanders die hun algemene gezondheid goed, zeer goed of uitstekend noemen.

Daarnaast geeft één op de vijf Gelderlanders (20,2%) aan **bang te zijn om naar de huisarts te gaan** vanwege zorgen om besmettingsgevaar.

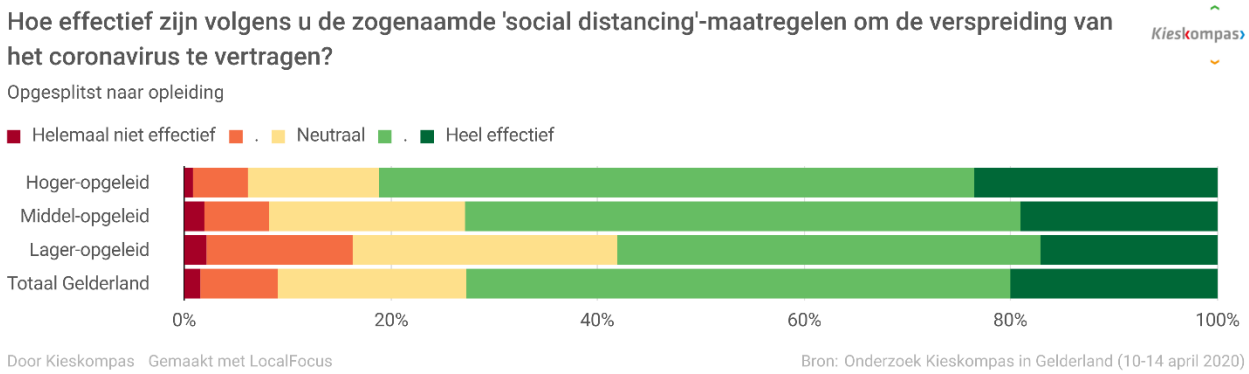
Vertrouwen in en naleving van maatregelen

Zo'n 7 op de 10 Gelderlanders (68,3%) noemt de **maatregelen van de Nederlandse overheid** gepast. Het aantal Gelderlanders dat de maatregelen (in mindere mate) té extreem vindt (16,6%) is ongeveer net zo groot als de groep Gelderlanders die de maatregelen (in mindere mate) onvoldoende vindt (15.0%).

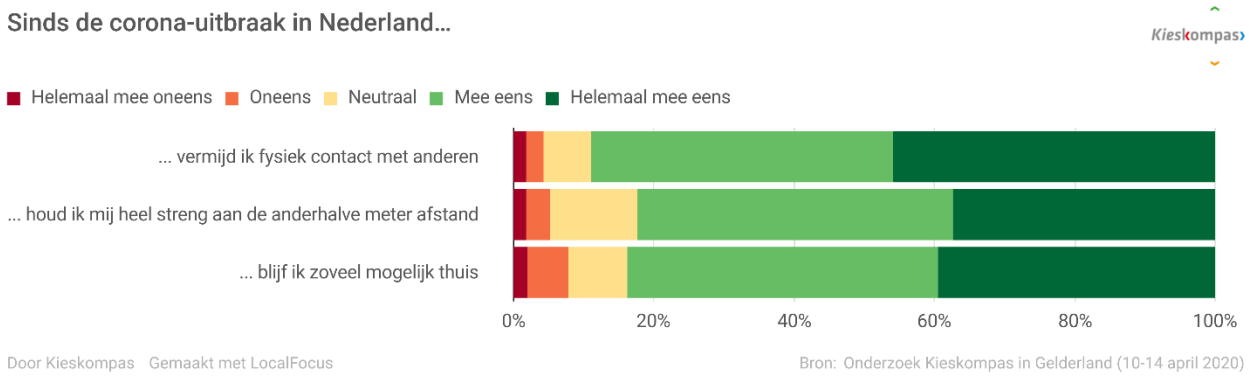
Social distancing

Bijna 3 op de 4 Gelderlanders noemt de **'social distancing'-maatregelen** (heel) effectief (72,7%), twee op de tien Gelderlanders is 'neutraal' en ongeveer 1 op de 10 Gelderlanders vindt het (helemaal) niet effectief (9,1%). Ook hier zien we een opleidingseffect, 58% van de *praktisch geschoolden* zien 'social distancing' als (heel) effectief; ten opzichte van 81,2% van de *theoretisch geschoolden*.

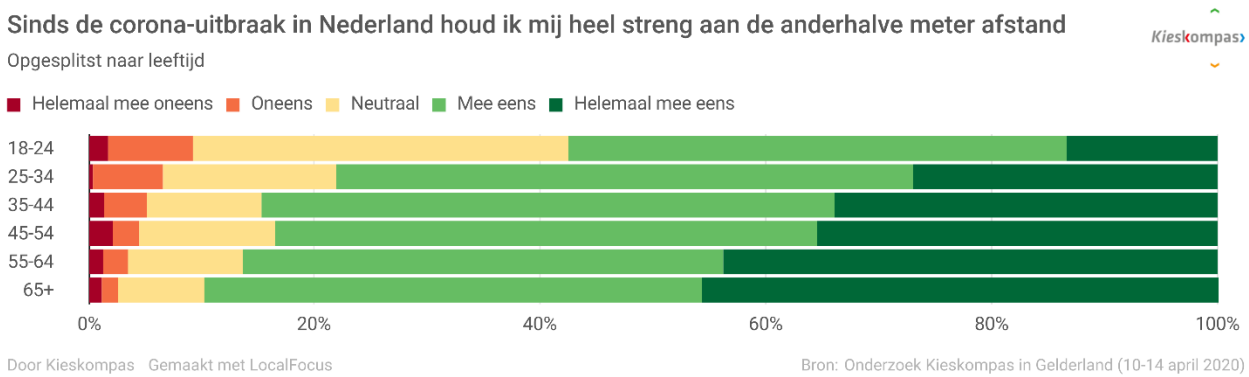

Naleving nieuwe gedragsadviezen

Een grote meerderheid van de Gelderlanders zegt zich netjes **aan de nieuwe gedragsadviezen te houden**. Gelderlanders blijven over het algemeen zoveel mogelijk thuis (83%), vermijden fysiek contact (89%) en houden anderhalve meter afstand (82%).

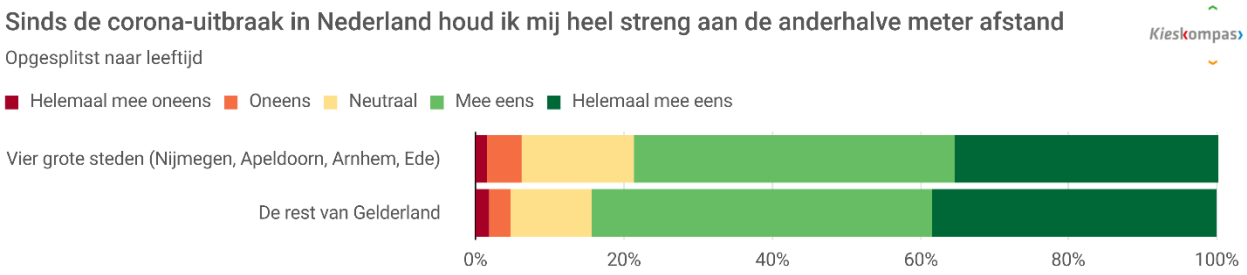

Ook **jongeren** (18-24) zeggen zoveel mogelijk thuis te blijven (86%) en fysiek contact te mijden (86%). De anderhalve meter afstand zeggen ze echter minder streng na te leven; 55% van de jongeren is het (helemaal) eens met de stelling *'Sinds de corona-uitbraak in Nederland houd ik mij heel streng aan de anderhalve meter afstand'* (waarbij zo'n 31% hier 'neutraal' in staat).

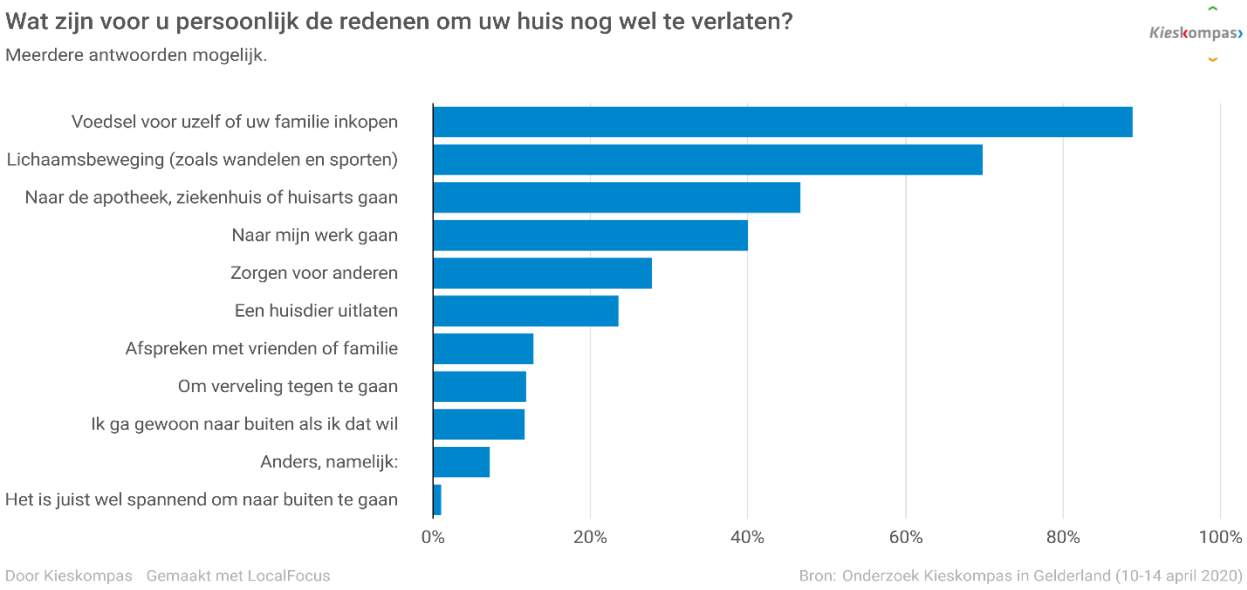
Tevens zien we een **opleidingseffect** – *theoretisch geschoolden* zeggen de maatregelen beter op te volgen dan *praktisch geschoolden*: met name het vermijden van fysiek contact wordt minder nageleefd door *praktisch geschoolden* (79,5%) dan door *theoretisch geschoolden* (92,5%).

Gelderlanders die in de vier grote steden (Nijmegen, Apeldoorn, Arnhem en Ede) wonen zeggen de anderhalve meter afstand minder streng na te leven dan Gelderlanders buiten deze steden.

Redenen om het huis te verlaten

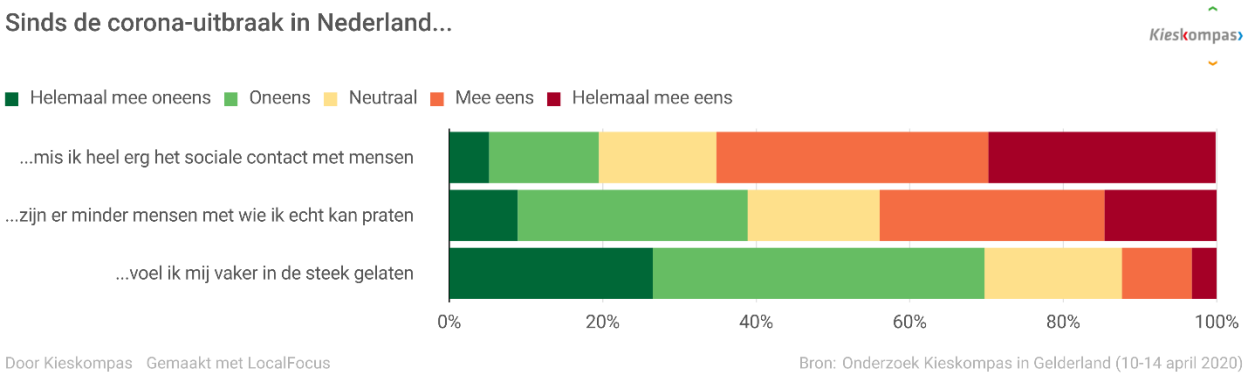
In het onderzoek is Gelderlanders gevraagd wat redenen voor hen zijn om **het huis te verlaten**. Hierbij konden meerdere antwoorden ingevuld worden. Hierbij zien we als voornaamste reden het inkopen van eten (88,8%), lichaamsbeweging (69,7%), een bezoek aan de apotheek, huisarts of het ziekenhuis (46,6%). Zo'n 40% van de Gelderlanders geeft aan het huis nog wel eens te verlaten om naar het werk te gaan.

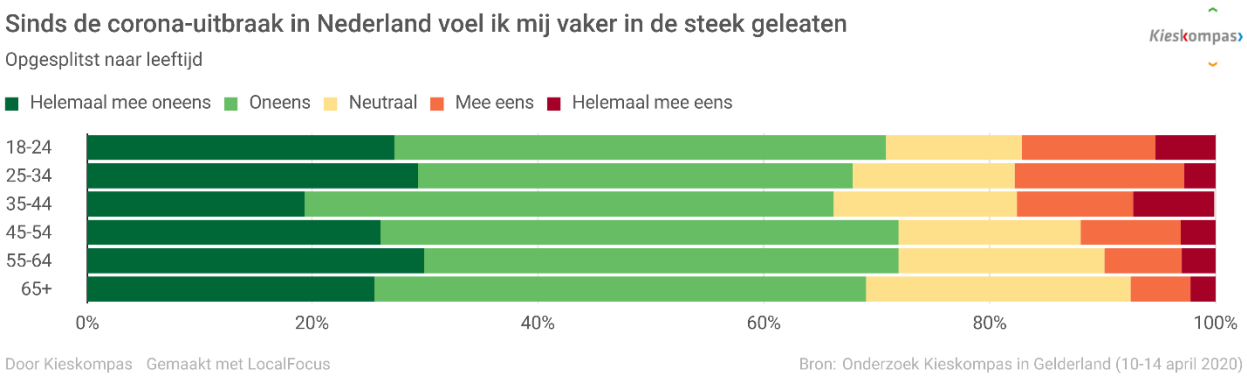
Sociale en psychologische impact van het coronavirus

Sociale impact

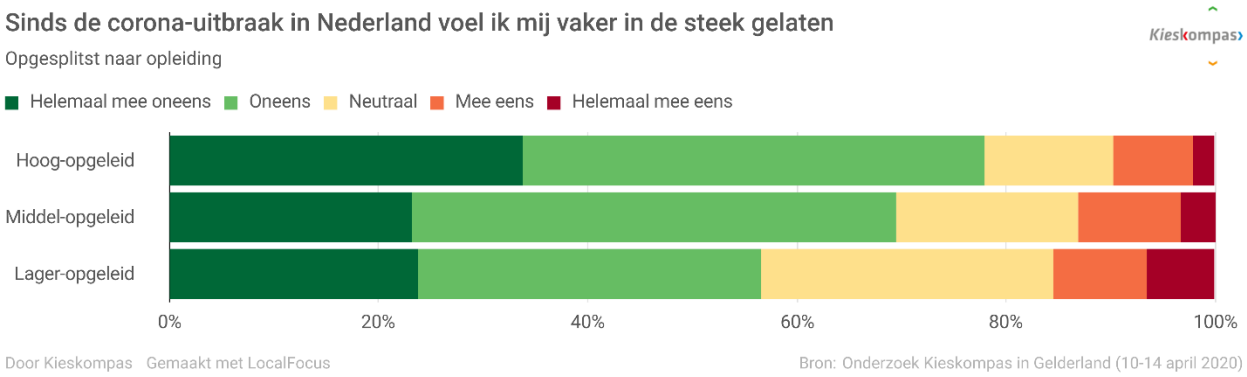
Het coronavirus heeft een aanzienlijke impact op het sociale welzijn van Gelderlanders. Twee op drie Gelderlanders (65,9%) zegt het **sociale contact met mensen erg te missen**. Vrouwen zeggen dit vaker (68,1%) dan mannen (63,7%). Ook jongeren missen het sociale contact met mensen vaker (77%); terwijl – in vergelijking – 65-plussers dit het minst rapporteren (62,3%).

Voor een deel van de Gelderlanders heeft het virus hevig grote impact op het eigen welzijn. Zo voelt bijna één op de vijf Gelderlanders jonger dan 45 jaar zich sinds de corona-uitbraak **vaker in de steek gelaten** (tussen 17% en 18%), terwijl dit percentage afneemt voor oudere leeftijdsgroepen en zelfs het laagst is voor 65+ers (7%).

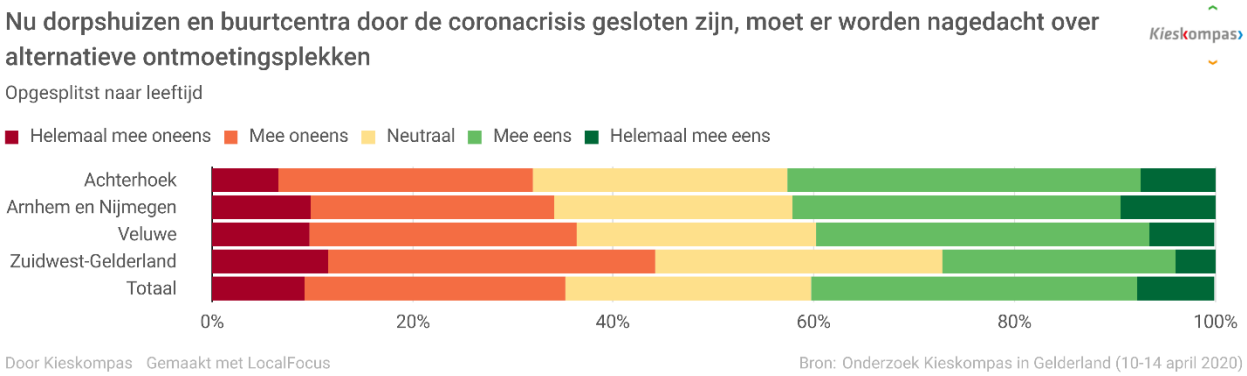

Ook als we kijken naar **opleidingsniveau** zien we ook verschillen: *praktisch geschoolden* voelen zich vaker in de steek gelaten voelen (15,5%) dan *theoretisch geschoolden* (9,7%).

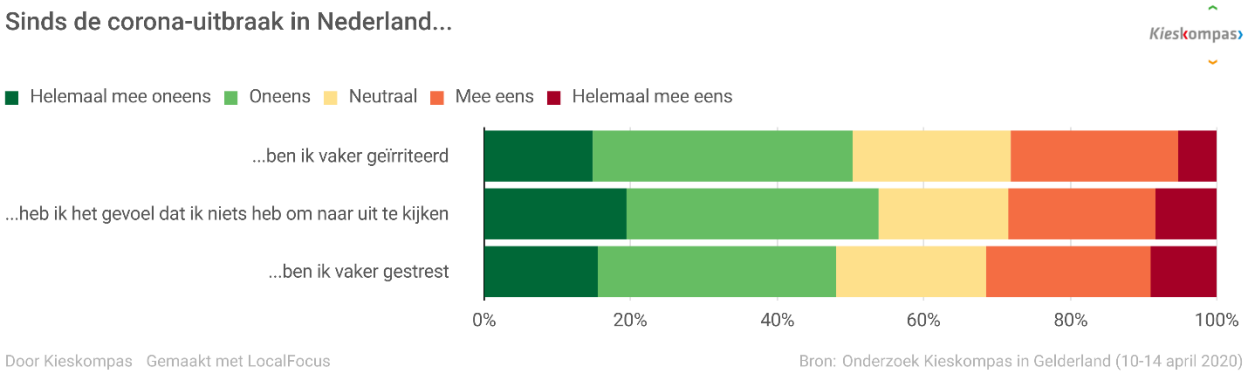
We zien soortgelijke verbanden wanneer we kijken naar het **sociale vangnet** van Gelderlanders. Bijna 45% van de Gelderlanders geeft aan dat er sinds de corona-uitbraak minder mensen zijn om mee **te praten**. Op de vraag of men genoeg mensen om zich heen heeft om **hulp aan te vragen** zien we dat binnen de middelste leeftijdsgroepen (25 t/m 54 jaar) tussen de 13 en 17% aangeeft te merken dat dit (helemaal) niet het geval is, ten opzichte van 8-9% voor de overige leeftijdsgroepen. Ook *praktisch geschoolden* geven vaker aan te merken dat ze niet genoeg mensen om zich heen hebben om hulp aan te vragen (17,3%), ten opzichte van *theoretisch geschoolden* (8,8%).

Ook zien we dat Gelderlanders in de regio's Achterhoek, Arnhem en Nijmegen en Veluwe meer **behoefte lijken te hebben aan alternatieve ontmoetingsplekken** nu dorpshuizen en buurtcentra gesloten zijn.

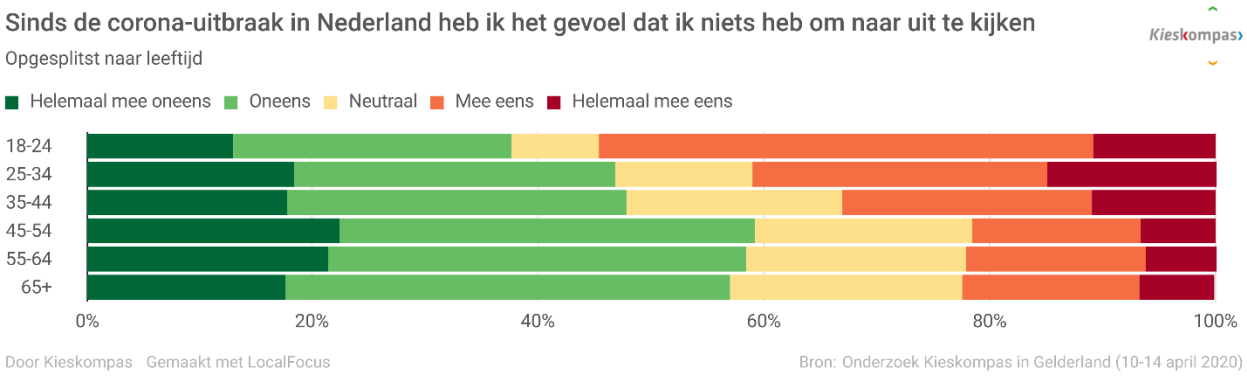

Psychologische impact

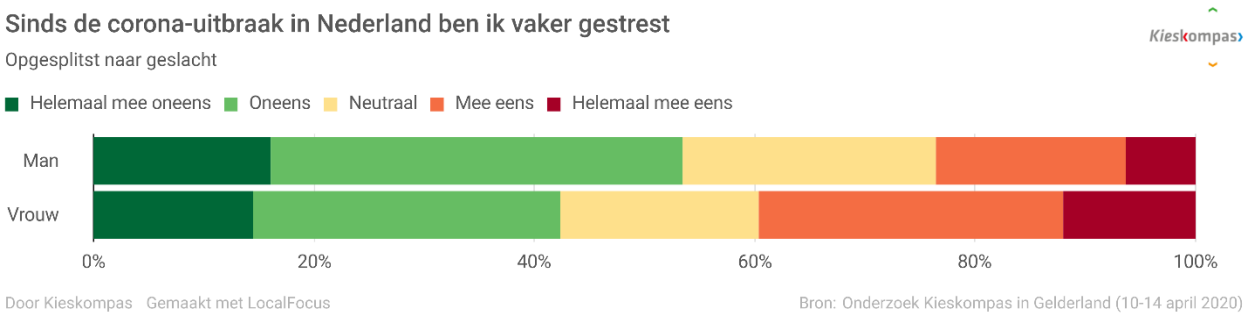
Het coronavirus heeft ook een grote psychologische impact op een deel van de Gelderlanders. Zo zegt 31,6% van de Gelderlanders zich sinds de corona-uitbraak in Nederland **vaker gestrest** te voelen en 28,3% **vaker geïrriteerd** te zijn. Zo'n drie op de tien Gelderlanders (28,9%) geeft zelfs aan het gevoel te hebben dat zij sinds de corona-uitbraak **niets meer hebben om naar uit te kijken.**

De psychologische **impact van de maatregelen op jongeren** blijkt ook hier weer. Vooral jongeren hebben vaker het gevoel dat ze niks hebben om naar uit te kijken (zo'n 55%), ten opzichte van 22% van de 65-plussers.

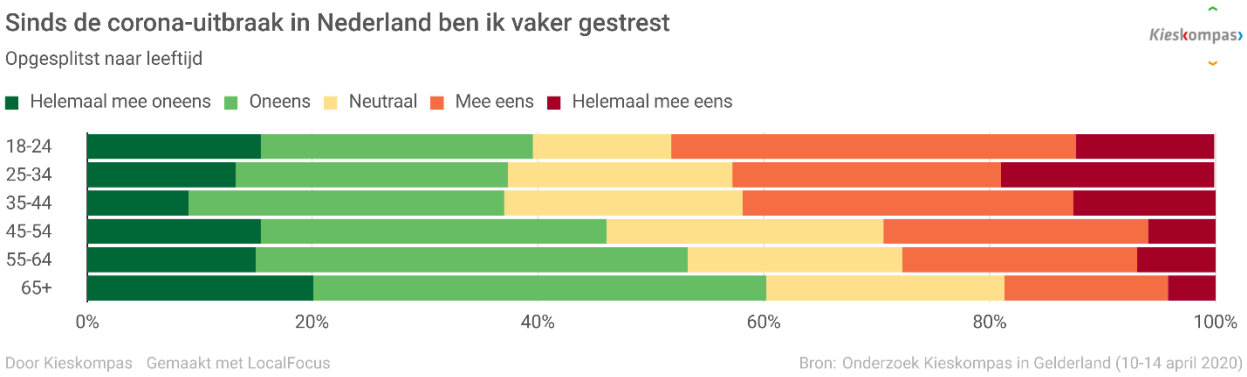

Bijna 40% van **de vrouwen** geeft aan vaker gestrest te zijn sinds de corona-uitbraak, terwijl maar 23,4% van de mannen aangeeft vaker gestrest te zijn. Uit de data blijkt overigens dat 45,9% van de vrouwen in door de overheid aangeduide vitale beroepsgroepen werkt, tegenover 31,8% van de mannen. Gelderlanders die in deze **vitale beroepsgroepen** werken, geven ook aan vaker gestrest te zijn (36,6%) sinds de corona-uitbraak dan zij die niet in deze beroepen werken (29,8%).

We zien een **duidelijk leeftijdspatroon**: zo zien we een relatief hoge mate van toegenomen irritatie en stress bij de leeftijdsgroepen tussen 25 en 44 jaar (tussen de 40 - 48%). Maar ook de groep jongeren (18-24) zit vrij hoog: 36,7% voelt zich vaker geïrriteerd en 48,1% voelt zich vaker gestrest. Wederom het minst geaffecteerd is de oudste groep (65+), deze rapporteren - in vergelijking met de andere leeftijdsgroepen-

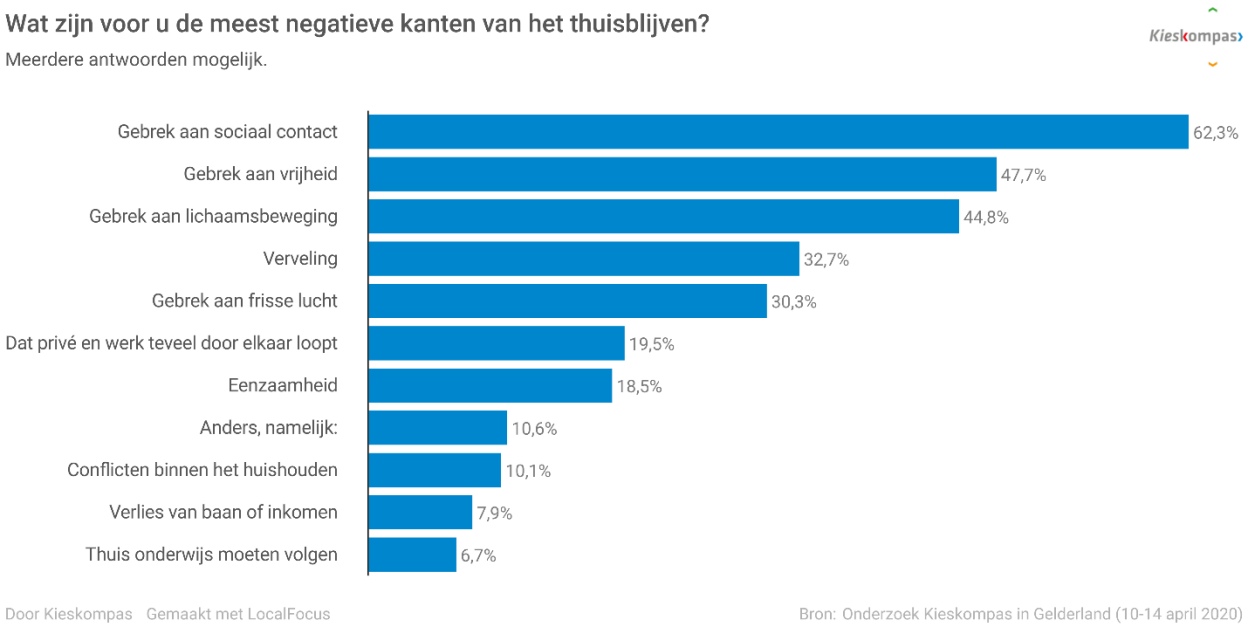
minder toegenomen irritatie (16,8%) of stress (18,6%). Opleiding heeft in ons onderzoek geen aanzienlijke effecten op de mate van irritatie of stress die mensen ervaren.

Ondanks dat ouderen (65+) het coronavirus het meest bedreigend voor de eigen gezondheid ervaren, rapporteren ze het minst vaak over toegenomen stress, gemis van sociaal contact, of een negatief vooruitzicht. Hier tegenover zien we dat jongeren het virus het minst bedreigend achten voor hun gezondheid, maar de maatregelen lijken grotere psychologische impact te hebben op jongeren.

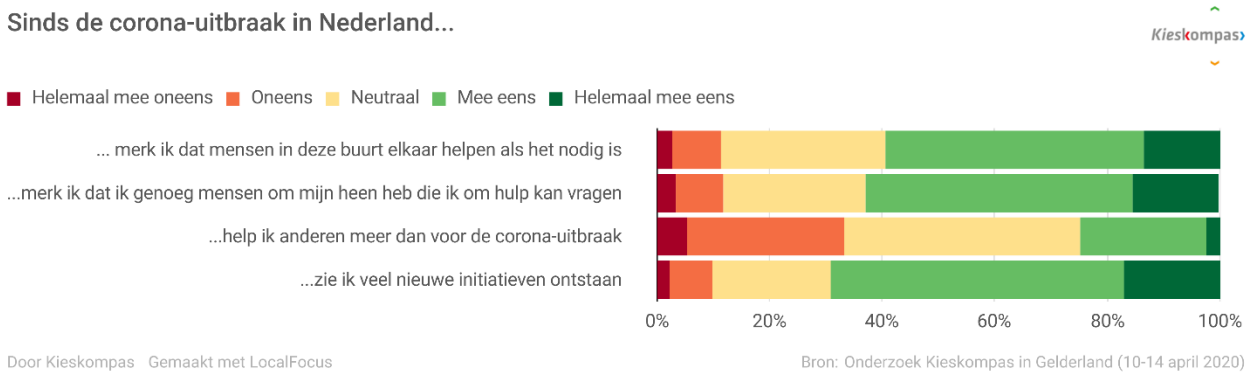
Negatieve gevolgen

In het onderzoek is aan Gelderlanders gevraagd wat zij de meest **negatieve kanten van het thuisblijven** vinden. Hierbij kon men meerdere antwoorden invullen. Het gebrek aan sociaal contact, vrijheid en lichaamsbeweging worden door de meeste Gelderlanders het vaakst als negatieve kanten van het thuisblijven benoemd. Dit zegt natuurlijk niks over de impact op het leven van Gelderlanders. Zo zou het verlies van een baan of inkomen een grotere impact op iemands leven kunnen hebben dan het gebrek aan frisse lucht.

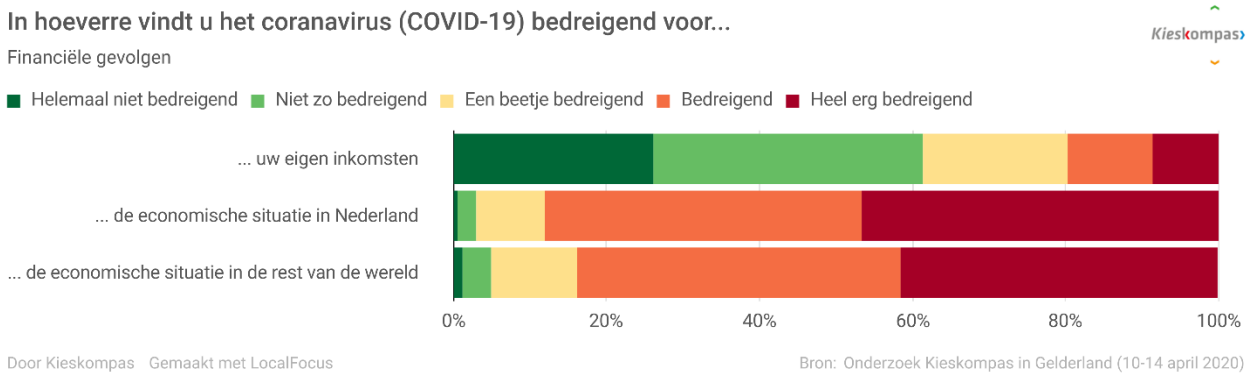
Positieve gevolgen

Naast deze negatieve kanten, zien we ook positieve ontwikkelingen. Zo'n 25% van de Gelderlanders zegt **anderen meer te helpen** dan voor de corona-uitbraak en bijna 60% van de Gelderlanders zegt te merken dat **mensen in de buurt elkaar helpen als dat nodig is**. Vooral de oudste leeftijdsgroep (65+) geeft aan dat zij merken dat mensen in de buurt elkaar helpen (68%). En bijna zeven op de tien Gelderlanders (69%) ziet als gevolg van de corona-crisis **nieuwe initiatieven** ontstaan.

Werk en inkomen

De coronacrisis heeft grote economische gevolgen. Een grote meerderheid van de Gelderlanders vindt het coronavirus (heel erg) **bedreigend voor de economische situatie** in Nederland (88,1%) en voor de rest van de wereld (83,8%). Ongeveer 2 op de 10 Gelderlanders (19,7%) vindt het coronavirus (heel erg) bedreigend voor eigen inkomsten.

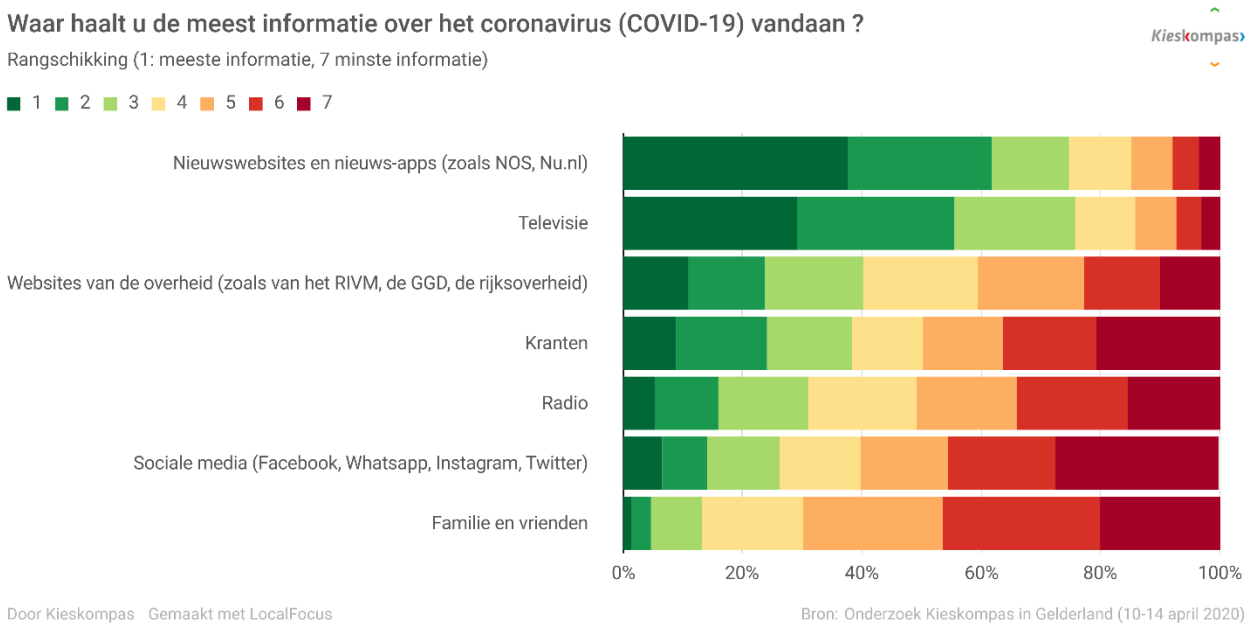
Meer dan een vijfde (22,6%) van de Gelderlanders die in *dienstverband werkt* is (een beetje) **bang om zijn/haar baan te verliezen**. Onder *werkzoekenden* is de angst groter: bijna twee op de drie werkzoekenden (64,6%) is (een beetje) bang geen baan meer te kunnen vinden. Ook bij ondernemers leeft de angst het eigen bedrijf op korte termijn failliet te zien gaan. Slechts vier op de tien *zelfstandigen met personeel* (39,9%) is daar helemaal niet bang voor. Bijna drie op de tien *zelfstandigen zonder personeel* (32,3%) geeft aan **inkomen al grotendeels te zijn verloren** door de corona-uitbraak, onder de *uitzendkrachten* geeft 15,2% dit aan. Daar bovenop zien we dat de angst om op korte termijn grotendeels het inkomen te verliezen bestaat bij 35,6% van de *zelfstandigen zonder personeel* en bij 51,5% van de uitzendkrachten.

Informatie en vertrouwen

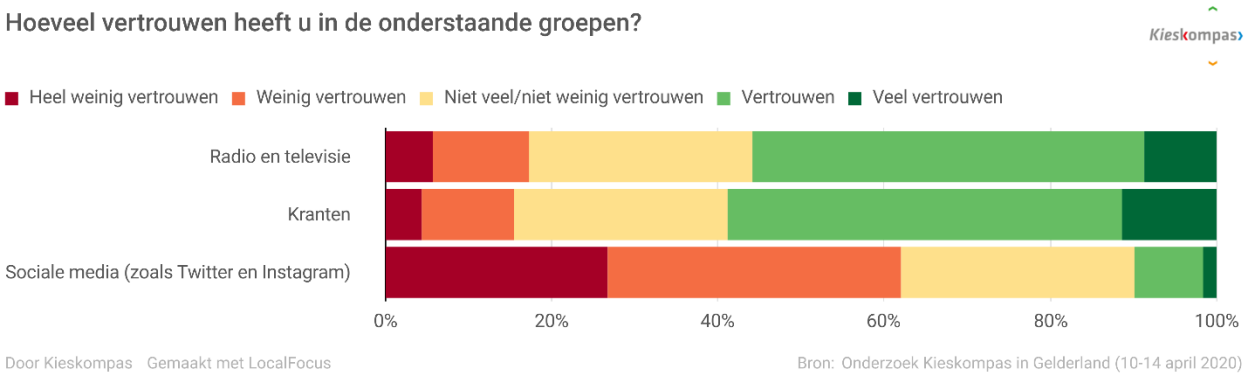
Informatiebronnen

Om informatie te vergaren over het coronavirus geven Gelderlanders aan het meest gebruik te maken van **nieuwssites en -apps en televisie**. In mindere mate worden overheidswebsites, kranten, radio, sociale media, of familie of vrienden geraadpleegd.

Vertrouwen in media

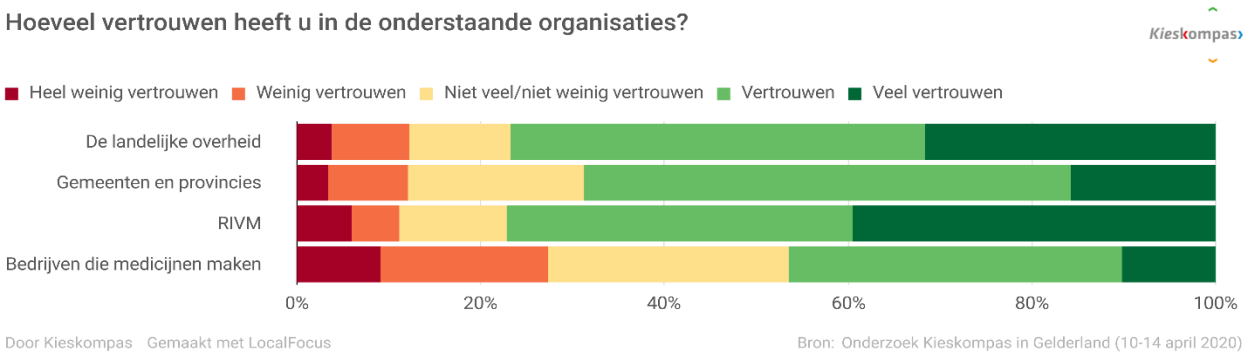
Kijken we vervolgens naar het vertrouwen in verschillende media dan zien we dat **traditionele media** als radio en televisie en kranten door een meerderheid van de Gelderlanders wordt vertrouwd: respectievelijk 55,9% en 58,8% procent geeft aan deze media (veel) te vertrouwen. Dit tegenover slechts 9,9% van de Gelderlanders geeft aan de **sociale media** (veel) te vertrouwen.

Wat betreft vertrouwen in media zien we een **opleidingseffect**: onder *praktisch geschoolden* een groter vertrouwen in sociale media (15,9%) en minder vertrouwen in radio en televisie (51,9%) en in kranten (43,4%), ten opzichte van *theoretisch geschoolden* (respectievelijk 5,9%, 59% en 69,9%).

Vertrouwen in (overheids-)instellingen

Over het algemeen zien we dat het **vertrouwen in (overheids-)organen relatief groot** is onder Gelderlanders: 76,7% van de Gelderlanders heeft (veel) vertrouwen in de landelijke overheid en 68,7% heeft (veel) vertrouwen in de gemeente en provincie.

We zien wederom een sterk **opleidingseffect**: daar waar *theoretisch geschoolden* aangeven (veel) vertrouwen te hebben in de landelijke overheid (85,9%), in de gemeente en provincie (75,9%), en in het RIVM (86,2%); is dit vertrouwen aanmerkelijk lager onder *praktisch geschoolden* (respectievelijk 63,1%, 59,2%, en 68,8%).